

ԱՇՈՒՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ—ՔՆՆԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔ

Գ. ԼԵՒՆԵԱՆԻ

ԾՐՔԵՎՐՔ

Ի՞նչ է աշուղը. աշուղ բառի ծագումը և նշանակութիւնը.

I ԱՅՈՒՂՔ ՊՅՏՄԱԿԱՆ ՅԵՐԱՆՆԵՐՈՒՄ

Ա. Օգտւելի է ինչ. ա. Յունաց և Հռոմայեցւոց մէջ. բ. Արեւելեան ազգերի մէջ.—Հրէաստան, Արարիա, Պարսկաստան, Տաւ-կաստան. գ. Արեւմտեցում. —Գերման, Ռոման, և սլաւոն ազգեր. բ. Հայոց ինչ. ա. Հին շրջան. —Սկիզբ հայ աշրդութեան և Գողթան երգեր. բ. Միջին շրջան. —տաղասացների դարը. գ. Նոր շրջան. —Հայ աշրդութեան վերաստեղծումը. դ. Նորագոյն շրջան. —Աշուղները մեր ժամանակում. (Յաւելուած):

II ԱՅՈՒՂՆԵՐԻ ՆՈՇՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Աշուղը ոչ ոք. ա. Որպէս բանաստեղծ. բ. Որպէս երա-ժիշտ. գ. Որպէս երգիչ. դ. Որպէս դերասան—դեկլամատոր. բ. Աշուղը գրող. ա. Հայ աշուղական գրական դպրոցներ. բ. Տխուր տրամադրութիւն և աշխարհային թախիծ. գ. Աշուղա-կան թարգմանական գրականութիւնը. դ. Աշուղի դա ֆիթա-ր-ն երբ և նրանց լոյս աշխարհ դալը:

Ն Ե Ր Ը Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

§ 1 Ի՞նչ է աշուղը.

Ի՞նչ տեղից է ծագել աշուղ բառը և իսկապէս աշուղ ասելով ի՞նչ պէտք է հասկանալ:

Արարերէն հետեւեալ համանման բառերը կան—

Աշգ—սէր, իղձ, փափագ, տենչ.

Աշիգ—տարփաւոր, խանդակաթ.

Աշըգ—սիրահար, տարփածու.

Ահա այս աշըգ آشاغ բառն իսկապէս կարող է ծառայել մեր հարցին որպէս ճիշտ պատասխան—աշըգ—սիրահար: Ժողովուրդը՝ ինչպէս և իրենք աշուղները՝ ասում էին աշըգ կամ աշըդ, իսկ յետոյ արդէն գրական լեզուում քընտեղի տալով իւր համանիշ բարենչիւն բուշին, ստացուել է աշուղը: Իսկ թէ ինչ՞աւ արարերէն բառը դարձաւ տիրապետողը, այդ հարկւ թէ բացատրութեան կարօտ լինի: Արարիւն՝ արեւելեան ազգերի գեղարուեստի, բանաստեղծութեան ու երգի այդ իտալիան՝ մտաւորապէս բարձր կանգնած լինելով իւր հարեան ժողովուրդներին, զօրեղ ազդեցութիւն ունեցաւ ամբողջ մահմեդական աշխարհի վերայ՝ որ և այնտեղ ապրող հայերի վերայ: Թիւրքիան տուեց իւր հոշակաւոր ժողովրդական բանաստեղծ-երգիչները—աշըքները ու նրանց երգերի ու եղանակների տարածուելով, հայերի մէջ էլ ընդունուեց ու սովորական դարձաւ աշըդ կամ աշուղ անունը, հասնելով Փոքր-Ասիա և Անդրկովկաս: Իսկ մինչև ժՁ-րդ դարի վերջերը հայոց մէջ աշուղ բառի նշանակութիւնն ունէին վիպասան, գուսան, բանասեր, տաղասաց, խաղ հանող, խաղ կապող և այլ բառերը: Բայց այս խօսքերից և ոչ մէկը այնպէս լաւ չի բնորոշում աշուղի սով լինելը, ինչպէս հէնց ինքը աշուղ բառը—սիրահար: Սկզբում բոլոր աշուղներն էլ համարեա սիրահարուած մարդիկ են եղել. այսինքն աշուղ է դարձել այն պատանին կամ երիտասարդը, որ սիրահարուել է ու մեծ մասամբ անբախտ եղել սիրոյ մէջ, ընկել է սար ու ձոր, իրենից շարադրելով երգեր ու ե-

զանազաններ: Մինչև հիմա էլ աշուղական երգերի մէջ պատահում ենք՝ թէ «Աղջիկ, ես աշուղ եմ դառել քու սիրուն»: Այսպիսի բնական և նշանակութիւն ունենալուց յետոյ աշուղը ժամանակի ընթացքում լայնացնում է իւր մաքի հորիզոնը, կազմակերպում է մի առանձին արուեստ և աշրդութիւնը դառնում է մի առանձին պարապմունք՝ պրոֆեսիա, վերջում արդէն առաջ բերելով մի համայնք, մի հասարակութիւն: Ուրեմն ներկայումս աշուղ ասելով պէտք է հասկանալ ժողովրդի մէջ ծնուած ու մնուած այն մարդուն, որ և՛ նուագում է, և՛ երգում է, և՛ երգեր ու եղանակներ հեղինակում. տարածում է ժողովրդի մէջ իւր մտքերը և հասարակութեան ու ամբոխի համար մի քարոզիչ՝ մի ուսուցիչ հանդիսանում: Բացի այս, այդ բանաստեղծ—երգիչ—երաժիշտը պէտք է լաւ ծանօթ լինի աշուղական արուեստին, այն դժուարին ու բարդ արուեստին, որի մասին խօսելու ենք մեր տեսութեան Գ. մասում: